СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том III

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ III

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME III

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ III
ОТРАСЛИ НА ИКОНОМИКАТА

THE FRANCHISE BUSINESS MODEL IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL BUSINESS: OPPORTUNITIES AND LEGAL PERSPECTIVES
Prof. Dr. Emilija Gjorgjioska, PhD, Prof. Dr. Tatjana Spaseska, PhD, Prof. Dr. Aneta Risteska-Jankuloska, PhD, Prof. Dr. Dragica Odzaklieska, PhD 9

ЧОВЕШКИЯТ КАПИТАЛ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ УСПЕХ – ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ СРЕД МЛАДИ БЪЛГАРСКИ ПРЕДПРИЕМАЧИ
Проф. д-р Любчо Варамезов, докторант Любомир Николов..... 19

ПОТЕНЦИАЛ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СХЕМИ ЗА КАЧЕСТВО ПРИ СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРОДУКТИ И ХРАНИ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Марина Николова..... 27

ПРИЛАГАНЕ НА КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ ПРИ МОНИТОРИНГ НА ДЕБИТОРСКАТА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ
Проф. д-р Светослав Илийчовски..... 37

ФОЛКЛОРНИЯТ ТУРИЗЪМ КАТО РЕСУРС ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ: СТРАТЕГИЧЕСКИ ПОДХОД
Проф. д-р Теодора Димитрова, д-р Захарина Томова 47

ОЦЕНКА НА ЧУВСТВИТЕЛНОСТТА НА ВЪТРЕШНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ОСНОВНИ ХРАНИТЕЛНИ ПРОДУКТИ В КОНТЕКСТА НА ХРАНИТЕЛНАТА СИГУРНОСТ НА БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Ангел Саров, Гл. ас. д-р Михаела Михайлова, гл. ас. д-р Даниела Цвяткова, гс. д-р Боряна Козарева, ас. Диляна Бояджиева 54

ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ НА БАЛКАНИТЕ – ХРОНОЛОГИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Добрин Ганчев, доц. д-р Сергей Найденов 62

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УПРАВЛЕНСКИЯ ПРОЦЕС В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА
Доц. д-р Елена Йорданова, гл. ас. д-р Георги Ангелов, гл. ас. д-р Цветан Марков..... 73

ПОДКРЕПА НА ИНИЦИАТИВИ ЗА УСТОЙЧИВОСТ - ВОДЯТ ЛИ ПОЛОЖИТЕЛНИТЕ НАГЛАСИ ДО ГОТОВНОСТ ЗА ПОЕМАНЕ НА РАЗХОДИ?
Доц. д-р Емил Николов 78

ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕСА – ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОНТЕКСТ
Доц. д-р Искра Пантелеева, проф. д-р Беата Сковрон-Миелник, гл. ас. д-р Себастиан Наройчик..... 88

ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ КАТО ДВИГАТЕЛИ НА НОВИТЕ ТЕНДЕНЦИИ В ТУРИЗМА
Доц. д-р Любка Илиева, проф. д.ик.н. Марина Алексеевна Измайлова 97

ИНОВАЦИОННИ ПОДХОДИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ТУРОПЕРАТОРСКАТА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Любомира Тодорова 105

СЕМЕЙНИЯТ БИЗНЕС В БЪЛГАРИЯ КАТО МОДЕЛ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Петранка Мидова 112

ПРИНОС НА ИКОНОМИКАТА НА СПОДЕЛЯНЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Петя Иванова..... 119

ИЗСЛЕДВАНЕ ПРИЛОЖЕНИЕТО НА АНАЛИЗА НА ГОЛЕМИ ДАННИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ РИТЕЙЛ СЕКТОРА: ПРИМЕРИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ
Доц. д-р Симеонка Петрова..... 127

THE ROLE OF DIGITAL ECOSYSTEMS IN ACCELERATING ENTREPRENEURIAL CAPACITY IN EMERGING ECONOMIES
Assoc. Prof., PhD Tatiana Bucos..... 137

ТУРИЗЪМ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНА ИКОНОМИЧЕСКА И ГЕОПОЛИТИЧЕСКА КРИЗА
Доц. д-р Тихомир Личев..... 145

СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА – ХАРАКТЕРИСТИКИ, ЦЕЛИ, ОБХВАТ
Гл. ас. д-р Ваня Ганева..... 151

ДИСПРОПОРЦИИ В ДИГИТАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова, гл. ас. д-р Иван Маринов..... 158

СЪТРУДНИЧЕСТВОТО И ИНДУСТРИАЛНИТЕ ЕКОСИСТЕМИ КАТО ДВИГАТЕЛИ ЗА ИНОВАЦИИ И РАЗВИТИЕ НА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
Гл. ас. д-р Ивайло Костов 166

THE INTRODUCTION OF THE EURO AND THE FUTURE OF RETAIL TRADE IN BULGARIA: ATTITUDES AND PROSPECTS
Head Assist. Prof. PhD, Ivan Marinov 173

СЪВРЕМЕННИ АГРОБИЗНЕС РЕШЕНИЯ В КОНТЕКСТА НА КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева..... 181

ДИГИТАЛНО ПРЕПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ: ИНОВАЦИИ, МАРКЕТИНГ И ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Кристина Шопова, д-р Юлия Проценко 188

СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ГРИФИД ХОТЕЛИ
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 196

ТЪРГОВСКИ КОМУНИКАЦИИ И ИЗПОЛЗВАНЕТО ИМ ОТ СЪВРЕМЕННИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФИРМИ
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 204

ДОВЕРИЕТО В СПОДЕЛЯНЕТО НА ЗНАНИЯ
Гл. ас. д-р Явор Станев 208

ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В КОНТЕКСТА НА НАГЛАСИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО И БИЗНЕС
Ас. д-р Александър Личев 217

ТЕНДЕНЦИИ ПРИ РЕГИСТРАЦИЯТА НА ДРУЖЕСТВА С ПРОМЕНЛИВ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Елена Вълчева 225

ТЪРГОВСКИТЕ ФИРМИ В СВИЩОВ В ПЕРИОДА ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО ДО ВОЙНИТЕ (1912-1918 Г.) – ОБЩ ПРЕГЛЕД
Преп. д-р Емилия Вачева 232

СПЕЦИФИКИ ПРИ „МОДУЛИРАНЕ“ НА ПРАВООТНОШЕНИЯТА В АДМИНИСТРАТИВНОНАКАЗАТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ“ /ОБЗОР НА ПОРОЧНАТА САНКЦИОННА ПРАКТИКА
Преп. Игнат Папазов 240

ОБОГАТЯВАНЕТО НА ДЛЪЖНОСТТА – СТРАТЕГИЯ ЗА МОТИВАЦИЯ И ПРЕДПОСТАВКА ЗА ФОРМИРАНЕ НА НЕФОРМАЛНИ ИНОВАЦИОННИ МРЕЖИ
Докторант Анелия Станева 246

РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ В РАЗВИТИЕТО НА ПОДХОДА ЛИДЕР КЪМ ВОМР
Докторант Аделина Ангелова 253

ПОТЕНЦИАЛ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ГОЛФ ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Ангел Ангелов 263

ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТОСТТА И РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В БАЛНЕО, СПА И УЕЛНЕС ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Антоанета Христова, ас. д-р Бартош Марчинковски 270

ДИСБАЛАНСИ И ПАЗАРНИ ДЕФОРМАЦИИ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Докторант Атанас Атанасов 278

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ПОТЕНЦИАЛА НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА В КОНТЕКСТА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
Докторант Боримил Шопов 285

КЛИМАТОЛЕЧЕНИЕТО КАТО СПЕЦИАЛИЗИРАНА ФОРМА НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ: ТЕОРЕТИЧЕН АНАЛИЗ И КОНЦЕПТУАЛНО ПОЗИЦИОНИРАНЕ
Докторант Ваня Стоева-Андонова..... 290

ОТ ЛИНЕЙНИЯ КЪМ КРЪГОВИЯ МОДЕЛ: КОНЦЕПТУАЛНИ ОСНОВИ И СЕКТОРНИ ПРОЯВЛЕНИЯ В ТУРИЗМА
Докторант Виктория Георгиева Джамбазка..... 297

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ В ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – ОСНОВНИ НАПРАВЛЕНИЯ И ЦЕЛЕВИ ОРИЕНТИРИ
Докторант Деница Гъркова 306

ЗАЩО ESG НЕ РАБОТИ (И КАК ДА ГО НАПРАВИМ ДА РАБОТИ): КРИТИЧЕН АНАЛИЗ НА ESG ПРАКТИКИТЕ В МСП
Докторант Десислава Белева-Димитрова 313

МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ
Докторант Ива Пламенова Панайотова..... 324

ТЕХНОЛОГИЧНИТЕ ИНОВАЦИИ КАТО ФАКТОР ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
Докторант Калин Борисов..... 332

ФИНАНСИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ ЧРЕЗ НПВУ И ЕВРОПЕЙСКИТЕ ФОНДОВЕ
Докторант Мария Иванова Павлова-Кондрова..... 340

ЗАПЛАХИ ЗА КОРПОРАТИВНАТА СИГУРНОСТ ПРЕД ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС
Докторант Ралица Йовчева..... 349

ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ КАТО ФАКТОР ЗА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Теодора Попова 357

РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИЯТА В БЪЛГАРИЯ – РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ
Докторант Тихомир Георгиев..... 367

РОЛЯТА НА КЕТЪРИНГ ОБСЛУЖВАНЕТО КАТО ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ АТРАКТИВНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ СЪБИТИЯ
Докторант Цветелина Петрова..... 375

СЪВРЕМЕННИ МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОДИ ПРИ РЕАЛИЗИРАНЕ НА УЧЕНИЧЕСКИ ТУРИСТИЧЕСКИ ПЪТУВАНИЯ
Докторант Цветелина Телбис 382

ИНТЕГРИРАНЕ НА КРЪГОВИ БИЗНЕС МОДЕЛИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА КАТО ОСНОВА ЗА ПРЕХОД КЪМ ИНДУСТРИЯ 5.0
Докторант Захари Пенев..... 390

ESG PERFORMANCE AND MARKET VALUATION IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: THE MODERATING ROLE OF IDIOSYNCRATIC RISK
PhD student Yan Fu 398

R&D CAPITAL INTENSITY AND FIRM VALUE IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: EVIDENCE FROM OWNERSHIP HETEROGENEITY
PhD student Xinyue Du 412

UNMANNEDSTORES–НОВАТА КОНЦЕПЦИЯ В СВЕТОВНАТА ТЪРГОВСКА ПРАКТИКА
Студент Аница Декова 425

ОТРАСЛОВА СТРУКТУРА НА ИКОНОМИКАТА И НЕЙНОТО ЗНАЧЕНИЕ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ
Студент Борислава Горецова 431

ВЛИЯНИЕТО НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ВЪРХУ УПРАВЛЕНСКИТЕ РЕШЕНИЯ В МАЛКИЯ БИЗНЕС
Студент Даяна Пламенова Лучева 441

ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

ELENA DALLES AND PHILANTHROPY IN BELLE ÉPOQUE: HERITAGE, SOCIAL IMPACT AND CULTURAL LEGACY
Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 455

РЕСУРСНИ И ОРГАНИЗАЦИОННИ ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ВНЕДРЯВАНЕ НА ИИ-БАЗИРАНИ СИСТЕМИ В БЪЛГАРСКИТЕ ЧИТАЛИЩА
Доц. д-р Александрина Александрова, гл. ас. д-р Атанаска Решеткова, гл. ас. д-р Евгени Овчинников 487

ОТВЪД РЕКА ДУНАВ: НЕВИДИМИЯТ ИКОНОМИЧЕСКИ, ИНТЕЛЕКТУАЛЕН И КУЛТУРЕН МОСТ МЕЖДУ СВИЩОВ И БУКУРЕЩ ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ
Доц. д-р Александър Ганчев 495

КУЛТУРНОТО И ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО ОБЕКТ НА УСТОЙЧИВАТА ОТЧЕТНОСТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, студент Emanuel Proenca Gomes, студент Rodrigo Miguel Gomes Rodrigues, студент Lara Alexandra De Paiva Tome, студент Miguel Angelo Bretes Pereira Carolo студент Santiago Pimenta Fernandes, студент Faisal S. A. Abulhatal 502

ПАРАДОКСИТЕ НА ЕДИН ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТ: РЕСТОРАНТ И БАР-ВАРИЕТЕ „ЦИГАНСКИ ТАБОР“ МЕЖДУ ЕТНИЧЕСКАТА КУЛТУРА И КОМЕРСИАЛНАТА ЕКЗОТИЗАЦИЯ
Доц. д-р Йелис Еролова, гл. ас. д-р Бехрин Шопова 509

РАЗВИТИЕ НА СТОПАНСКАТА ЕТИКА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Катя Личева 517

REMARKABLE, VETERAN AND MONUMENTAL TREES AS HERITAGE: RECOGNITION AND THE GOVERNANCE OF CARE IN SELECTED EUROPEAN JURISDICTIONS
Assoc. Prof. Lucia Nováková, PhD, Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 522

ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯТ МОДЕЛ НА СТОПАНСКАТА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ“ ЗА КАЧЕСТВО И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – 90 ГОДИНИ ЛИДЕРСТВО В ИКОНОМИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА СТРАНАТА
Доц. д-р Росица Колева 540

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ВНЕДРЯВАНЕТО НА ИНОВАЦИИ В КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ
Гл. ас. д-р Милен Атанасов, ас. д-р Йоана Константинова..... 550

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE EDUCATION SYSTEM
Senior Instructor PhD in Economic Sciences Fuad Jabbarov Zeydulla Oglu 558

POTENTIAL OF INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORKS PROTECTING INTRINSIC VALUES IN CULTURAL HERITAGE
Assistant Professor PhD Said Edaich 567

MANAGEMENT OF CULTURAL-RELIGIOUS HERITAGE: HISTORICAL, SPIRITUAL, AND INTERNATIONAL DIMENSIONS OF FÁTIMA AND CZĘSTOCHOWA
Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD, Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Elżbieta Karaśq, PhD..... 576

INDUSTRY-ORIENTED CHINESE CRAFTS: AN EXPECTATIONS PERSPECTIVE
Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD 588

WOMEN DONATIONS TO SWEDISH RELIGIOUS INSTITUTIONS
PhD student Ciocoiu Elena-Adriana 599

РОЛЯТА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ЗА ОПАЗВАНЕТО НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
Студент Димитрийка Атанасова Чакова 606

КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО РЕСУРС ЗА МЕСТНОТО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В МАЛКИТЕ ГРАДОВЕ
Студент Николина Кирякова 615

ОТВЪД РЕКА ДУНАВ: НЕВИДИМИЯТ ИКОНОМИЧЕСКИ, ИНТЕЛЕКТУАЛЕН И КУЛТУРЕН МОСТ МЕЖДУ СВИЩОВ И БУКУРЕЩ ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ

Доц. д-р Александър Ганчев[1]

Резюме: *Докладът представя и анализира историческите и съвременните връзки между Свищов и Букурещ чрез живота на бележити личности и фамилии със свищовски произход или посредством институционално сътрудничество. Посредством исторически и биографичен анализ се разкрива как трансграничното движение на хора, капитали, идеи и обществен опит спомага за развитието на България и Румъния.*

Ключови думи: *Трансгранични връзки, Свищов, Букурещ, икономическа мобилност, културен обмен*

JEL: N94, F22, Z13

BEYOND THE DANUBE: THE INVISIBLE ECONOMIC, INTELLECTUAL, AND CULTURAL BRIDGE BETWEEN SVISHTOV AND BUCHAREST THROUGH THE CENTURIES

Assoc. prof. Alexander Ganchev, PhD

Abstract: *The report presents and analyses the historical and modern ties between Svishtov and Bucharest through the lives of prominent individuals and families of Svishtov origin, as well as through institutional cooperation. Through historical and biographical analysis, it reveals how the cross-border movement of people, capital, ideas, and social experience contributed to the development of Bulgaria and Romania.*

Key words*: Cross-border relations, Svishtov, Bucharest, economic mobility, cultural exchange.*

JEL: N94, F22, Z13

1. Въведение

Традиционно р. Дунав е възприемана като естествена граница между България и Румъния. Нещо повече, тя често се третира като нещо, което лимитира връзките между двете държави. В действителност историческото развитие на общностите от двете страни на реката показва, че тя не е само

[1] a.ganchev@uni-svishtov.bg, СА „Димитър А. Ценов“ – Свищов

разделител, а около нея се е формирало пространство, в което е имало движение на хора, стоки, идеи и финансови ресурси. Много силен пример в тази посока е съвместната история на Свищов и Букурещ в областта на икономиката и културните връзки. Тъй като посочените връзки имат предимно човешки измерения, целта на настоящия доклад е чрез историко-биографичен анализ да разкрие как процесите на миграция, икономическа мобилност и обществен опит водят до развитие на българското и румънското общество. Ето защо в доклада отделните личности и тяхната история не се третират като изолирани случаи, а като трансграничен модел, който намира различни проявления във времето, но запазва своята функция да свързва регионите от двете страни на р. Дунав.

2. Историческата връзка между Свищов и Букурещ

Поради благоприятния си административен статут в Османската империя и доброто си географско положение Свищов през 18-и и 19-и век се превръща в много важен търговски и икономически център. Връзките на града по линия на търговията с Централна Европа водят до постепенното изграждане на икономически елит сред неговото население, който е отворен към международни контакти, развитие на културата, предприемачеството, образованието и благотворителността. След началото на по-активната част от поредната руско-турска война през 1810 г. голяма част от населението на гр. Свищов мигрира на север от р. Дунав в търсене на по-добър живот и сигурност. Голяма част от хората със свищовски корени заминават в посока на столицата Букурещ, която предлага множество възможности за развитие, търговия, образование и просперитет. Друга част обаче се насочват към района на Крайова. По това време централният град на историко-географската област Олтения и районът около него са много развити икономически. Основният фактор за това е земеделското производство. Неслучайно част от стопанската дейност на д-р Петър Берон е включвала и притежаването на мошия (чифлик) от 10 хил. декара в окръг Мехединци (Драганов, 2017). Именно тази миграционна вълна лежи в основата на трансграничната връзка между Свищов и Букурещ, която ще бъде представена в настоящия доклад. Разбира се, тази връзка не стартира през 19-и век. Предпоставки за нейната поява имат отношенията в областта на търговията, мобилността на населението и културния обмен, които регионите на север и юг от р. Дунав са развили в рамките на по-широките имперски структури, от които те за дълги периоди са били част.

В настоящия доклад характерът на историческата връзка в областта на културата, образованието и търговията ще бъде представен чрез личности и семейства с произход от Свищов, чиито живот е тясно свързан с Букурещ. Именно техните биографии могат да покажат как човешките измерения на връзката между двата града в социално-икономическата сфера спомагат за развитието на България и Румъния.

1.1. Димитър Хадживасилев – икономически успех и филантропия

Димитър Хадживасилев е роден през 1814 г. в Букурещ. Той е син на свищовския търговец на кожи хаджи Васил Станкович. Димитър наследява бизнеса на своя баща, но основната му стопанска дейност е покупко-продажбата на едри земеделски владения (мошии). Именно този бизнес го превръща в един от най-заможните предприемачи в Румъния (Монитор, 2020). През 1883 г. дарява 240 хил. златни лева за създаването на търговска гимназия в Свищов, България. Подобно по величина дарение той прави със своето завещание за изграждането на изящната концертна сграда на Румънския Атенеум, открита през 1888 г. Това е едно от доказателствата за активното участие на българската общност в културния и обществения живот на Румъния. Ето защо животът на Димитър Хадживасилев е ярък пример за това как икономическият успех, изграден извън родината, става важен източник за развитието на образованието и културата от двете страни на р. Дунав.

1.2. Димитър Ценов и развитието на висшето образование

Димитър Ценов безспорно е един от най-значимите представители на историческата връзка между Свищов и Букурещ. Нещо повече, на практика в неговия живот има два букурещки периода. Първият от тях започва след фалита на баща му, причинен от големия пожар на пристанището в Свищов (Енциклопедия „Дарителството“, б.д.) през 1870 г. Тогава младият Ценов напуска Кронщад (днешен Брашов), където е изпратен да учи (Иванов, 2006, с. 22). Този първи период в Букурещ е доста тежък за Ценов и той през 1872 г. се завръща в Свищов, където работи две години в кантората на своя свако Николай Станчов. През 1874 г. Димитър Ценов отново заминава за румънската столица, където постъпва на работа в системата на румънските държавни железници, а до 1876 г. той постепенно се издига в нея. Този втори период от живота на Ценов в Букурещ е много важен, защото по време на него младият свищовец трупа знания в много сфери на обществения живот, развива се като личност, изгражда широка мрежа от контакти с редица личности от българския възрожденски елит. По това време Димитър Ценов натрупва ценен управленски и стопански опит, който му позволява след завръщането си в България да стартира мащабна търговска дейност, която през периода 1895–1897 г. вече го нарежда сред най-влиятелните предприемачи, инвеститори, строители и представители на чужди компании в България (Български алманах за 1895 г., 1895, с. 223, 229, 232; Български алманах за 1897 г., 1897, с. 1617). На 1 септември 1912 г. натрупаното лично богатство от над 5 млн. златни лева е завещано на българската държава за създаване в Свищов на висше търговско училище по германски образец (Болдъркова, 2026) – днешната СА „Димитър А. Ценов“. Посоченото е много ясен пример как икономическата мобилност, натрупаният институционален опит и най-вече осъзнатото чрез личен опит разбиране за ролята на образованието, получени първоначално от Димитър Ценов в Букурещ,

допринасят за развитието на българското висше образование и формирането на човешкия капитал у нас.

1.3. Георги Атанасович – медицина, наука и обществена роля

Изпълненият със значими събития за България и Румъния земен път на Георги Атанасович започва през 1821 г., когато той е роден в Свищов. Своето висше образование той получава в Париж, където през периода 1843–1848 г. учи медицина, а след това защитава и докторска дисертация. След това той се установява в Букурещ. Там той последователно е преподавател по патология, професор по съдебна медицина и токсикология в Букурещкия университет, член на Висшата санитарна комисия и Висшия медицински съвет (Ташев, 1999, с. 39–40), с което дава принос за институционализирането и развитието на румънското обществено здравеопазване. Успоредно с това той развива сериозна дейност сред българската общност в румънската столица. Веднага след Освобождението проф. Атанасович се завръща в България и става министър на народното просвещение в правителството на Тодор Бурмов, назначено от княз Александър I (Указ № 1 от 5 юли 1879 г., 1879). След министерския си период той председателства Третия медицински съвет и има лекарска практика в Свищов (Цураков, 2008, с. 10), с което донася богатия си опит и спомага за развитието на здравеопазването не само в Свищов, но и в България.

1.4. Семейство Кондеви – от миграция към глобално влияние

Едно от напусналите през 1810 г. Свищов семейства – това на Михалаки и Тодорица Кондеви, Calinescu се заселва в с. Перишор край Крайова. Там двамата сменят фамилното си име на Коанда. Техният син Константин Коанда се издига последователно до генерал в румънската армия, професор по математика, премиер, председател на Сената, външен министър и министър на промишлеността и търговията на нашата северна съседка (Senatul României, n.d.). Любопитен факт е, че едно от седемте деца на ген. Коанда е Анри Коанда, роден на 7 юни 1886 г. в Букурещ. Именно той с разработките си в областта на аеродинамиката и реактивните двигатели става една от най-влиятелните личности в съвременната физика на глобално ниво. През 1971 г. Анри Коанда заедно с проф. Елие Карафоли полага основите на Катедрата по авиационно инженерство към Политехническия университет в Букурещ (Calinescu, 2017). Именно поради огромния си принос към развитието на въздухоплаването в негова чест е кръстено основното летище в румънската столица.

1.5. Други свищовци в Букурещ

Разбира се, връзките на Свищов и Букурещ в миналото не се изчерпват с вече посочените по-горе личности или тяхната дейност. Налице са много други бележити хора със свищовски корени, развивали дейност в Букурещ,

чрез която са допринесли по някакъв начин за развитието на икономиката, културата и обществата в Румъния и България. Сред тях се нареждат братята Димитър и Никола Ценович, Драган Цанков, Ангел и Димитър Солакови, Иван Атанасович, Ангел Балабанов, Димитър Бакалбашиев, Димитър Ангелов Иванов, Димитър Павлов Иванов, Апостол Конкович, Васил Ненович, Параскев Карабиберов, Юрдаки Тончович, Димитър Парашкевов, Иван Хаджиангелов, д-р Алеко Апостолов, д-р Алекси Друмев, Атанас Каракашев, Киряк Цанков, Параскев Пиперов, хаджи Васил Станкович и много други. За по-подробното изясняване на техния принос в контекста на настоящия доклад обаче е необходимо отделно проучване.

3. Връзката „Свищов–Букурещ“ в наши дни

Днес невидимият интелектуален и социален мост между Свищов и Букурещ продължава да съществува. Това става чрез сътрудничеството на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ и Университет „Артифекс“ – Букурещ. Посоченото се реализира чрез редица съвместни инициативи. Първата от тях е проектът „Trifold approach to circular economy: perspectives of academia, business and wider society“ с идентификационен номер 2022-1-BG01-KA220-HED-000085464, реализиран в периода 2022–2024 г. На свой ред ректорът на Свищовската академия през мандата 2020–2024 г. – проф. Марияна Божинова, бе избрана през май 2023 г. за „Почетен професор“ на Университет „Артифекс“ (Актуално Свищов, 2023). Ректорът на партньорския университет от Букурещ – проф. Александру-Лучиян Маноле, бе удостоен със званието „Доктор хонорис кауза“ на СА „Д. А. Ценов“ в края на 2023 г. (СА „Димитър А. Ценов“, 2023). През периода 2023–2026 г. студенти и преподаватели от двата университета участват в съвместни научни прояви, академични инициативи, кампании и празници на двете институции. Заслужава да се отбележи и фактът, че д-р Ивайло Маринов – възпитаник на Свищовското висше училище и ръководител на Службата по търговско-икономическите въпроси (СТИВ) в Букурещ, е и преподавател в Университет „Артифекс“ (СА „Димитър А. Ценов“, 2026). Ето защо може да се заключи, че активните социални връзки между Свищов и Букурещ не прекъсват в края на 19-и век, а съществуват и днес в нова форма – университетско сътрудничество, научни изследвания, висше образование и подпомагане на бизнеса. Следователно двете висши училища не създават нова връзка между Свищов и Букурещ, а само продължават вече съществуваща. Посоченото придава на сътрудничеството между СА „Д. А. Ценов“ и Университет „Артифекс“ смисъл, който е по-дълбок от видимия на пръв поглед.

4. Заключение

Анализът на връзките между Свищов и Букурещ показва, че двата града споделят невидимо на пръв поглед икономическо, интелектуално и културно пространство, основано през годините и до днес на миграция,

търговия, образование и благотворителност. На практика хора, идеи, финансови потоци и професионален опит пресичат често в миналото и настоящето р. Дунав в посока от Свищов към Букурещ и от Букурещ към Свищов. Така се подпомага развитието на обществата в двата града и двете държави по много специфичен начин. От една страна, българи в миналото подкрепят развитието на ключови румънски институции и културния живот в северната ни съседка. От друга страна, видни личности, родени в Румъния или придобили ценен житейски опит в Румъния, подкрепят българското образование, общественото развитие у нас или инвестират в българската икономика. Също така съществуват фамилии с двойна българо-румънска културна идентичност, допринесли за развитието на световната наука. Налице са и академични връзки в настоящето, които разширяват перспективите пред висшето образование в двете държави и двата града. Всичко това показва, че р. Дунав не е само граница, която разделя две държави. На практика чрез движението на идеи, хора, капитали и засилването на институционалните връзки през реката се осъществява невидим мост между общности и институции от България и Румъния. Ето защо може да се каже, че в много отношения историите на Свищов и Букурещ не са паралелни, а взаимосвързани, и то по полезен начин за българската и румънската държави.

Използвани източници

Calinescu, E. (2017, November 8). Henri Marie Coandă. Alumni Politehnica Aerospace Engineering. https://inginerie.aero/index.php/en/2017/11/08/henri-marie-coanda/page/2

Senatul României. (n.d.). Generalul Constantin Coandă. https://www.senat.ro/PAGINI/150/galerie_presedinti.htm

Актуално Свищов. (2023, 12 май). Ректорът на Академията удостоен с почетно звание от университет от Букурещ. https://actualnosvishtov.com/rektorat-na-akademiyata-udostoen-s-pochetno-zvanie-ot-universitet-ot-bukuresth/

Български алманах за 1895 г. (1895). София.

Български алманах за 1897 г. (1897). София.

Бълдъркова, А. (2026, 1 септември). Свищовската академия отбелязва 114 години от дарителския акт на Димитър Апостолов Ценов. Българска телеграфна агенция. https://www.bta.bg/bg/news/1195753-svishtovskata-akademiya-otbelyazva-114-godini-ot-daritelskiya-akt-na-dimitar-apo

Драганов, Б. (2017, 7 ноември). Фаталните завещания на Петър Берон. Трета възраст. https://tretavazrast.com/2017/11/07/фаталните-завещания-на-петър-берон/

Енциклопедия „Дарителството“. (б.д.). Димитър Апостолов Ценов. Посетено на 15 септември 2026 г.

Иванов, Р. (2006). Навеки в златната книга на българските дарители. Димитър Апостолов Ценов (животопис и стопанска дейност). Академично издателство „Ценов“.

Монитор. (2020, 8 март). Димитър Хадживасилев – дарителят, когото богатството не опияни. Телеграф. https://telegraph.bg/telegraphplus/dimityr-hadzhivasilev-dariteliat-kogoto-bogatstvoto-ne-opiiani-192667

СА „Димитър А. Ценов“. (2026, 10 август). Търговско-икономическото представителство на България в Румъния, ръководено от свищовски възпитаник,

е най-успешното за 2025 г. https://www.uni-svishtov.bg/bg/news/targovsko-ikonomicheskoto-predstavitelstvo-na-bulgaria-v-rumaniya-rakovodeno-ot-svishtovski-vazpitanik-e-nay-uspeshnoto-za-2025-g

СА „Димитър А. Ценов“. (2023, 10 ноември). Свищовската академия удостои с почетното звание „Доктор хонорис кауза“ ректора на университета „Артифекс“ в Букурещ, Румъния. https://www.uni-svishtov.bg/bg/news/svishtovskata-akademiya-udostoi-s-pochetnoto-zvanie-doktor-honoris-kauza-rektora-na-universiteta-artifeks-v-bukuresht-rumaniya

Ташев, Т. (1999). Министрите на България 1879–1999. Академично издателство „Проф. Марин Дринов“/Издателство на Министерството на отбраната.

Указ № 1 от 5 юли 1879 г. (1879). Държавен вестник, бр. 1, 28 юли 1879 г.

Цураков, А. (2008). Енциклопедия на правителствата, народните събрания и атентатите в България. Труд.